

REPREZENTACIJA OSOBA SA AUTIZMOM U MEDIJIMA – PREGLED ISTRAŽIVANJA

Bojana Arsić¹, Anja Gajić², Jelena Vlajković³, Dragana Maćešić-Petrović⁴, Aleksandra Bašić³

^{1,2,4,5}Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³Srednja zanatska škola, Beograd, Srbija

¹bojana.arsic57@gmail.com, ²anjuskagajic@gmail.com, ³jelenavlajkovic10@gmail.com, ⁴macesicd@yahoo.com,

⁵aleksandra@fasper.bg.ac.rs

Kratak sadržaj: Mediji su sredstva masovne komunikacije koji služe za prenos informacija i podataka. Postoje različiti zakoni i pravilnici koji se odnose na regulaciju i pravila izveštavanja u medijima, a u cilju zaštite javnog interesa, što je od značaja usled moći medija da oblikuje mišljenje javnosti o određenom pojmu, događaju ili grupi ljudi. Imajući u vidu da predstavljanje osoba sa različitim poremećajima u medijima dovodi razvijanja predrasuda, cilj ovog preglednog rada je bio prikazati načine prikazivanja osoba sa poremećajima iz spektra autizma (PSA) u medijima. Dostupna literatura pretraživana je putem veb pretraživača Google Scholar Advanced Search. Kriterijumi za odabir radova bili su da su radovi istraživačkog karaktera, da su fokusirani na osobe sa PSA i njihovo predstavljanje u medijima bilo kog tipa, kao i da su publikovani u periodu od 2015–2023. Kao najveća prednost učestalijeg izveštavanja medija o PSA ističe se podizanje svesti opšte javnosti o ovom neurorazvojnem poremećaju. Međutim, uočena povećana učestalost osoba sa PSA u medijima može dovesti do diseminacije neistinitih informacija i podstaći razvoj predrasuda i stereotipa, izostanku dijagnostikovanja PSA i onemogućavanju pristupu pravovremenog tretmana usled promocije pseudonaučnih vrsta tretmana. U zaključnom delu rada, daju se preporuke za sprovođenje istraživanja u našoj sredini, a u cilju utvrđivanja konteksta izveštavanja domaćih medija o PSA. Neophodno je da mediji kada izveštavaju o osobama sa PSA kontaktiraju eksperte u toj oblasti, kako bi se redukovalo širenje dezinformacija o osobama sa PSA.

Ključne reči: autizam, mediji, izveštavanje

REPRESENTATION OF PEOPLE WITH AUTISM IN THE MEDIA – LITERATURE REVIEW

Abstract: Media are means of mass communication that serve to transmit information and data. There are various laws and regulations related to the regulation and rules of reporting in the media, with the aim of protecting the public interest, which is important due to the power of the media to shape the opinion of the public about a certain concept, event or group of people. Bearing in mind that the representation of persons with various disorders in the media leads to the development of prejudices, the aim of this review paper was to show the ways of depicting persons with autism spectrum disorders (ASD) in the media. The available literature was searched using the Google Scholar Advanced Search web browser. The criteria for selecting the papers were that the papers were of a research nature, that they focused on people with ASD and their representation in the media of any type, and that they were published in the period from 2015-2023. Raising the awareness of the general public about this neurodevelopmental disorder stands out as the biggest advantage of more frequent media coverage of ASD. However, the observed increased frequency of people with ASD in the media can lead to the dissemination of untrue information and encourage the development of prejudices and stereotypes, the absence of diagnosing ASD and preventing access to timely treatment due to the promotion of pseudoscientific types of treatment. In the final part of the paper, recommendations are given for conducting research in our environment, with the aim of determining the context of domestic media reporting on ASD. It is necessary for the media, when reporting about people with ASD, to contact experts in that field, in order to reduce the spread of misinformation about people with ASD.

Key Words: autism, media, reporting

1. UVOD

Mediji su sredstva masovne komunikacije koji služe za prenos informacija i podataka (Chan et al., 2020; Turcotte et al., 2015), a najčešće se javljaju u obliku štampe, novina, filma, radio emisija i digitalnih medija (Lister et al., 2008).

U zavisnosti od države, postoje različiti zakoni i pravilnici koji se odnose na regulaciju i pravila izveštavanja u medijima (Duffy, 2014). Regulacija medija se odnosi na pravila i procedure koje se primenjuju usled kršenja pravila izveštavanja, a u cilju zaštite javnog interesa od širenja dezinformacija i uspostavljanja opštih standarda o izveštavanju (Ngangum, 2019). Kako bi neko izveštavao o nečemu, neophodno je da ima dozvolu za to (Buckley et al., 2008; Hanretty, 2014), što je od značaja usled moći medija da oblikuje mišljenje javnosti o određenom pojmu, događaju ili grupi ljudi (McGregor, 2019; Neubaum & Kramer, 2017; Protess & McCombs, 2016).

Mišljenje predstavlja subjektivni stav pojedinca o određenoj temi ili pojavi (Percy et al., 2015; Shteynberh, 2018), a implicira ponašanje pojedinca u skladu sa navedenim. Imajući u vidu podatke dobijene iz većeg broja istraživanja o tome da ljudi u velikoj meri veruju informacijama do kojih dođu putem medija (Hameleers et al., 2022; Majerczak & Stezelecki, 2022; Stromback et al., 2020), nije iznenađujuće da primena digitalnih medija može da dovede do promene i poboljšanja usluga, ali i da dovede do stvaranja predrasuda o određenoj grupaciji ljudi (Chandran et al., 2019).

Poremećaj iz spektra autizma (PSA) je jedan od najčešćih neurorazvojnih poremećaja koji karakterišu deficiti u socijalnoj komunikaciji, kao i prisustvo repetitivnih i restriktivnih interesovanja, ponašanja i aktivnosti (Hodges et al., 2020; Livingston & Happe, 2017). Imajući u vidu da predstavljanje osoba sa različitim poremećajima u medijima dovodi razvijanja predrasuda širih narodnih masa o tom poremećaju (Butler & Hyler, 2005), cilj ovog preglednog rada je bio prikazati načine prikazivanja osoba sa PSA u medijima.

2. METODOLOGIJA

Dostupna literatura pretraživana je putem veb pretraživača *Google Scholar Advanced Search*. Literatura je pretraživana korišćenjem sledećih sintagmi na srpskom i engleskom jeziku, koje su međusobno kombinovane: autizam (eng. *autism*), poremećaj iz spektra autizma (eng. *autism spectrum disorders*) i mediji (eng. *media*).

Nakon čitanja apstrakata, usključeni su oni radovi koji se ne odnose na predstavljanje osoba sa PSA u nekom od medija. Kriterijumi za odabir radova bili su da su radovi istraživačkog karaktera, da su fokusirani na osobe sa PSA i njihovo predstavljanje u medijima bilo kog tipa, kao i da su publikovani u periodu od 2015–2023.

3. PREGLED ISTRAŽIVANJA

U poslednjih nekoliko godina se sve učestalije osobe sa PSA pojavljuju u različitim medijima, posebno u kinematografiji, ali i knjigama, novinama i vestima (Fontes & Pino-Juste, 2022; Nordahl-Hansen et al., 2018). Imajući u vidu da većina ljudi tipične populacije (TP) nema direktan kontakt sa osobama sa PSA koji im može pomoći da steknu informacije o ovom poremećaju, oni često stvaraju mišljenje na osnovu drugih izvora, kao što su mediji (Bie & Tang, 2015; Nordahl-Hansen et al., 2018). Stoga, način na koji mediji reprezentuju osobe sa PSA utiče na stavove TP prema njima, ali i širenje znanja i informacija o samom poremećaju (Kuzminski et al., 2019). Međutim, takav način informisanja često može dovesti do stigmatizacije osoba sa PSA (Tang & Bie, 2016).

U jednom istraživanju (Tang & Bie, 2016) sprovedenom u cilju analize članaka objavljenih u novinama, a na temu PSA, dobijeno je da je većina članaka sadržalo stigmatizujuće izjave o PSA. Kao neki od najčešćih stereotipa o kojima novine izveštavaju, ističe se predstavljanje osoba sa PSA kao pojedinaca koji imaju natprosečne savant sposobnosti, zatim predstavljanje osoba sa PSA kao većnu decu ili u medicinskim kontekstima kao pacijente koji su uživaoci određenih medicinskih usluga. Istraživanje sprovedeno od strane istih autora (Bie & Tang, 2015), a sa istim ciljem dolazi do rezultata da je svake godine u novinama sve veći broj članaka koji se odnose na osobe sa PSA, ali da su oni u vidu podsticanja stereotipa o ovoj populaciji. Osim toga, ističu se i tekstovi koji promovišu pseudo-naučne metode u tretmanu osoba sa PSA, a koje posledično daju lažnu nadu porodicama osoba sa PSA. Autori stoga u zaključnim razmatranjima ističu kako je neophodno da postoje smernice i pravila o tome na koji način izveštavati o osobama sa PSA, ali i osobama sa drugim poremećajima na nestigmatizirajući način.

Kao posledica medijske pokrivenosti propagande protiv obavezne imunizacije i širenja neispravnih informacija o povezanosti vakcine i uzročnika PSA (Gabis et al., 2022; Jang et al., 2019), sve veći broj roditelja odbija da sprovede obaveznu imunizaciju svoje dece, uprkos izostanku istraživanja koja pokazuju povezanost između PSA i vakcinacije (Gabis et al., 2022). Istraživanje sprovedeno sa ciljem analize 153 članaka objavljenih u novinama, a na temu povezanosti PSA i vakcinacije u periodu od 2015-2017. godine dolazi do rezultata da se u većini članaka PSA ističe kao nuspojava vakcine. Osim toga, u navedenim novinskim člancima se ističu preventivne aktivnosti kroz obustavljanje vakcinacije, a u cilju eliminacije PSA. Autori ističu da se na ovaj način kod čitalaca razvija osećaj panike, jer se vakcinacija i PSA predstavljaju kao problem društva, što dovodi do povećanja stereotipa, stigmatizacije

i posmatranja PSA kroz medicinski model (Mann, 2018). U cilju utvrđivanja osobenosti osoba koje na društvenim mrežama komentarišu članke koji se odnose na sprovođenje antivakcinacije u cilju prevencije PSA, Hofman i saradnici (Hoffman et al., 2019) sprovode istraživanje u vidu analize komentara 197 osoba na društvenoj mreži Facebook. Oni dolaze do rezultata da je 89% osoba koje postavljaju komentare tog tipa ženskog pola, kao i da su skloni komentarisanju i drugih tema u oblasti zdravlja, a koje se odnose na širenje teorija zavere.

Predstavljanje osoba sa PSA u fikciji, filmovima i serijama može da približi ljudima iz opšte populacije osobe sa PSA, podigne svest o ovom poremećaju, ali i takođe doprinese razvoju predrasuda (Jones et al., 2023). Nordahl-Hansen i saradnici (Nordahl-Hansen et al., 2018) su spovali istraživanje u cilju poređenja načina reprezentovanja osoba sa PSA u filmovima i serijama sa DSM-5 dijagnostičkim kriterijumima za PSA. U istraživanje su autori uključili 26 filmova i četiri serije u kojima su neki od glavnih likova osobe sa PSA. Rezultati istraživanja su pokazali da je u navedenim serijama i filmovima većina karakteristika opisanih u dijagnostičkim kriterijumima za PSA obuhvaćeno. Međutim, istraživanje novijeg datuma (Jones et al., 2023) koje je proučavalo mišljenje 65 osoba sa visokofunkcionalnim PSA i 12 roditelja osoba sa PSA o podudarnosti predstavljanja osoba sa PSA u serijama i realnosti o PSA je došlo do malo drugačijih rezultata. Naime, ispitanici sa PSA iz uzorka ističu kako su likovi u serijama koje su morali da pogledaju samo jedan primer PSA, koji se ne može generalizovati na sve pripadnike ove kategorije neurorazvojnog poremećaja. Kao najveće nedostatke serija ističu stereotipnu reprezentaciju savant sposobnosti, izostanak diverziteta i predstavljanje PSA kao stanja koje je teret za porodicu. Roditelji iz uzorka smatraju da serije mogu imati informativne svrhe i dovesti do povećanja svesti i poboljšanja stavova prema osobama sa PSA, ali takođe ističu navedene nedostatke.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kao najveća prednost učestalijeg izveštavanja medija o PSA ističe se podizanje svesti osoba TP i opšte javnosti o ovom neurorazvojnem poremećaju (Fontes & Pino-Juste, 2022; Nordahl-Hansen et al., 2018). Međutim, uočena povećana učestalost osoba sa PSA u medijima može dovesti do diseminacije neistinitih informacija i podstaći razvoj predrasuda i stereotipa (Fontes & Pino-Juste, 2022; Nordahl-Hansen et al., 2018). Način reprezentacije osoba sa PSA u medijima može uticati na stavove i znanje ljudi o njima (Wood & Freeth, 2016) i posledično može doprineti izostanku dijagnostikovanja PSA i onemogućavanju pristupu pravovremenog tretmana (Bie & Tang, 2015).

Kao još jedan od problema, ističe se promocija pseudonaučnih vrsta tretmana za osobe sa PSA u medijima (McDonald & DiGennaro Reed, 2018; Smith & MacDonald, 2017), kao i neophodnost promovisanja isključivo da naučno dokazanih informacije, zatim potreba da naučno-dokazane informacije o PSA budu javne, u cilju redukcije dezinformacija (Gabis et al., 2022) i odabira tretmana koji nisu naučno zasnovani (Arsić et al., 2021).

Imajući u vidu nedostatak domaće literature o izveštavanju medija o PSA u našoj sredini, kao preporuku za buduće autore ističemo sprovođenje analize članaka objavljenih u novinama publikovanim u Republici Srbiji, a koji se odnose na osobe sa PSA. Osim toga, ističemo neophodnost sprovođenja istraživanja koje se odnose na zastupljenost osoba sa PSA u domaćim digitalnim medijima, a zatim i analizu postojećih sadržaja, kako bi se utvrdilo u kom kontekstu se najčešće o ovim osobama u našoj sredini izveštava. Takođe, neophodno je da mediji kada izveštavaju o osobama sa PSA kontaktiraju eksperte u toj oblasti, kako bi se redukovalo širenje dezinformacija i neistina o osobama sa PSA.

5. LITERATURA

- [1] Arsić, B., Gajić, A., Vidojković, S., Ivanović, K., Bašić, A., & Maćešić-Petrović, D. (2021). Types of treatments used by parents of children with autism. *Isagoge – Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(6), 1-27.
- [2] Bie, B., & Tang, L. (2015). Representation of autism in leading newspapers in China: A content analysis. *Health Communication*, 30(9), 884-893. <https://doi.org/10.1080/10410236.2014.889063>
- [3] Buckley, S., Kreszentia D., Toby M., & Sean O. S. (2008). *Broadcasting, Voice, and Accountability: A Public Interest Approach to Policy, Law, and Regulation*. Washington, DC: World Bank.
- [4] Butler, J. R., & Hyler, S. E. (2005). Hollywood Portrayals of Child and Adolescent Mental Health Treatment: Implications for Clinical Practice. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 14(1), 509-522. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2005.02.012>
- [5] Chan, A. K., Nickson, C. P., Rudolph, J. W., Lee, A., & Joynt, G. M. (2020). Social media for rapid knowledge dissemination: early experience from the COVID-19 pandemic. *Anaesthesia*, 75(12), 1579-1591. <https://doi.org/10.1111/anae.15057>
- [6] Chandran, S., Mathur, S., & Rao, K. M. (2019). Media and the role of digital psychiatry in mental health. *Digital Psychiatry*, 2(1), 34-44. <https://doi.org/10.1080/2575517X.2019.1651625>
- [7] Duffy, M. J. (2014). Arab media regulations: Identifying restraints on freedom of the press in the laws of six Arabian Peninsula countries. *Berkeley Journal of Middle Eastern & Islamic Law*, 6(1), 1-15.

- [8] Fontes, R., & Pino-Juste, M. (2022). Portrayals of autism and social awareness: A scoping review. *Advances in Autism*, 8(3), 196-206. <https://doi.org/10.1108/AIA-02-2021-0014>
- [9] Gabis, L. V., Attia, O. L., Goldman, M., Barak, N., Tefera, P., Shefer, S., & Lerman-Sagie, T. (2022). The myth of vaccination and autism spectrum. *European Journal of Paediatric Neurology*, 36(1), 151-158. <https://doi.org/10.1016/j.ejpn.2021.12.011>
- [10] Hamelers, M., Brosius, A., & de Vreese, C. H. (2022). Whom to trust? Media exposure patterns of citizens with perceptions of misinformation and disinformation related to the news media. *European Journal of Communication*, 37(3), 237-268. <https://doi.org/10.1177/02673231211072667>
- [11] Hanretty, C. (2014). Media outlets and their moguls: Why concentrated individual or family ownership is bad for editorial independence. *European Journal of Communication*, 29(3), 335-350. <https://doi.org/10.1177/0267323114523150>. ISSN 0267-3231. S2CID 53710900.
- [12] Hodges, H., Fealko, C., & Soares, N. (2020). Autism spectrum disorder: definition, epidemiology, causes, and clinical evaluation. *Translational Pediatrics*, 9(1), 55-68. <https://doi.org/10.21037/tp.2019.09.09>
- [13] Hoffman, B. L., Felter, E. M., Chu, K. H., Shensa, A., Hermann, C., Wolynn, T., & Primack, B. A. (2019). It's not all about autism: The emerging landscape of anti-vaccination sentiment on Facebook. *Vaccine*, 37(16), 2216-2223. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2019.03.003>
- [14] Jang, S. M., McKeever, B. W., McKeever, R., & Kim, J. K. (2019). From social media to mainstream news: The information flow of the vaccine-autism controversy in the US, Canada, and the UK. *Health Communication*, 34(1), 110-117. <https://doi.org/10.1080/10410236.2017.1384433>
- [15] Janssen, C. (2013). What is Communication Media? Definition from Techopedia. Preuzeto sa: *Techopedia. com*.
- [16] Jones, S. C., Trott, E., Gordon, C., & Milne, L. (2023). Perception of the Portrayal of Autism in Netflix's Atypical Within the Autism Community. *Autism in Adulthood*, 5(1), 76-85. <https://doi.org/10.1089/aut.2022.0013>
- [17] Kuzminski, R., Netto, J., Wilson, J., Falkmer, T., Chamberlain, A., & Falkmer, M. (2019). Linking knowledge and attitudes: Determining neurotypical knowledge about and attitudes towards autism. *PloS One*, 14(7), e0220197. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0220197>
- [18] Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2008). *New media: A critical introduction*. Routledge.
- [19] Livingston, L. A., & Happé, F. (2017). Conceptualising compensation in neurodevelopmental disorders: Reflections from autism spectrum disorder. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 80(1), 729-742. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2017.06.005>
- [20] McDonald, M. E., & DiGennaro Reed, F. D. (2018). Distinguishing science and pseudoscience in the assessment and treatment of autism spectrum disorder. *Assessment of Autism Spectrum Disorder*, 1(2), 415-441.
- [21] Majerczak, P., & Strzelecki, A. (2022). Trust, Media Credibility, Social Ties, and the Intention to Share towards Information Verification in an Age of Fake News. *Behavioral Sciences*, 12(2), 51-65. <https://doi.org/10.3390/bs12020051>
- [22] Mann, B. W. (2018). Autism narratives in media coverage of the MMR vaccine-autism controversy under a crisp futurism framework. *Health Communication*, 1(1), 984-990. <https://doi.org/10.1080/10410236.2018.1449071>
- [23] McGregor, S. C. (2019). Social media as public opinion: How journalists use social media to represent public opinion. *Journalism*, 20(8), 1070-1086. <https://doi.org/10.1177/1464884919845458>
- [24] Neubaum, G., & Krämer, N. C. (2017). Monitoring the opinion of the crowd: Psychological mechanisms underlying public opinion perceptions on social media. *Media Psychology*, 20(3), 502-531. <https://doi.org/10.1080/15213269.2016.1211539>
- [25] Ngangum, P. T. (2019). Media Regulation in Cameroon. *African Journalism Studies*, 40(3), 10-25. <https://doi.org/10.1080/23743670.2020.1725777>
- [26] Nordahl-Hansen, A., Øien, R. A., & Fletcher-Watson, S. (2018). Pros and cons of character portrayals of autism on TV and film. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(2), 635-636. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3390-z>
- [27] Nordahl-Hansen, A., Tøndevold, M., & Fletcher-Watson, S. (2018). Mental health on screen: A DSM-5 dissection of portrayals of autism spectrum disorders in film and TV. *Psychiatry Research*, 262(1), 351-353. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.08.050>
- [28] Percy, W. H., Kostere, K., & Kostere, S. (2015). Generic qualitative research in psychology. *The Qualitative Report*, 20(2), 76-85.
- [29] Pross, D., & McCombs, M. E. (2016). *Agenda setting: Readings on media, public opinion, and policymaking*. Routledge.
- [30] Shteynberg, G. (2018). A collective perspective: Shared attention and the mind. *Current Opinion in Psychology*, 23(1), 93-97. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.12.007>
- [31] Smith, I. M., & MacDonald, N. E. (2017). Countering evidence denial and the promotion of pseudoscience in autism spectrum disorder. *Autism Research*, 10(8), 1334-1337. <https://doi.org/10.1002/aur.1810>
- [32] Strömbäck, J., Tsifti, Y., Boomgaarden, H., Damstra, A., Lindgren, E., Vliegenthart, R., & Lindholm, T. (2020). News media trust and its impact on media use: Toward a framework for future research. *Annals of the International Communication Association*, 44(2), 139-156. <https://doi.org/10.1080/23808985.2020.1755338>

- [33] Tang, L., & Bie, B. (2016). The stigma of autism in China: an analysis of newspaper portrayals of autism between 2003 and 2012. *Health Communication*, 31(4), 445-452. <https://doi.org/10.1080/10410236.2014.965381>
- [34] Turcotte, J., York, C., Irving, J., Scholl, R. M., & Pingree, R. J. (2015). News recommendations from social media opinion leaders: Effects on media trust and information seeking. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 20(5), 520-535. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12127>
- [35] Wood, C., & Freeth, M. (2016). Students' stereotypes of autism. *Journal of Educational Issues*, 2(2), 131-140. <http://dx.doi.org/10.5296/jei.v2i2.9975>